

Getuigenis Vrede en Verzoening MSC Lekenbeweging

Pax Christi: een verzoeningsbeweging - pelgrimsbeweging

De vredesbeweging *Pax Christi International* viert dit jaar haar 78ste verjaardag. Pax Christi zag op 13 maart 1945 het daglicht in Montauban (Frankrijk) als verzoeningsinitiatief tussen Fransen en Duitsers. De initiatiefnemer was de Franse bisschop **Pierre-Marie Théas**, toenmalig bisschop van Montauban. Hij werd op 9 juni 1944 aangehouden nadat hij zijn gelovigen had opgeroepen om joodse burgers te beschermen tegen de nazi's. In november 1944 kwam hij opnieuw vrij. Een jaar later, in maart 1945, ontmoette hij de Franse lerares **Marthe Dortel-Claudot** die het verlangen had om niet alleen joodse burgers, maar ook het Duitse volk te helpen zich te bevrijden van de hatelijke ideologie van het nazisme. Twee dagen later ging de nieuwe beweging voor vrede en verzoening onder de naam *Pax Christi* van start.

In augustus 1945 leerde bisschop Théas tijdens de *Semaines Sociales* die toen al plaatsvonden, de toenmalige apostolische nuntius in Frankrijk **Angelo Roncalli** kennen. Die sprak ten volle zijn steun uit voor de nog prille beweging. Kardinaal Roncalli werd in 1958 gekozen tot paus **Johannes XXIII**. De publicatie van de pauselijke encycliciek *Pacem in Terris* (Vrede op aarde, 1963) en de pastorale constitutie *Gaudium et Spes* (Vreugde en hoop, 1965) gaven een belangrijke impuls aan de internationale groei van de beweging.

Pax Christi zou zich de komende decennia inzetten voor een kernwapenvrije wereld, verzoening te midden van oorlog en conflict (al sinds de Vietnamoorlog) en voor de erkenning van de unieke waarde van iedere mens, geïnspireerd door Jezus Christus en zijn Evangelie. Al in 1948 werd in Utrecht een Nederlandse afdeling opgericht en in 1953 kwam er ook een Belgische sectie. In 1972 werd *Pax Christi Vlaanderen*, samen met *Pax Christi Wallonie-Bruxelles* een zelfstandige organisatie. Momenteel zijn er meer dan 120 lidorganisaties wereldwijd, dus op alle continenten. Het sociale denken van de kerk is een richtsnoer voor het christelijk vredeswerk.

De beweging met de naam 'Pax Christi' is dus ontstaan op het einde van de Tweede Wereldoorlog. Het idee van een kerkelijke vredesbeweging gaat al terug tot de Eerste Wereldoorlog met de gedachte 'Nooit meer oorlog'.

Pax Christi Internationaal heeft haar strategie gebaseerd op drie pijlers: studie, gebed en actie. Het spirituele aspect en de theologische reflectie hebben een gelijkwaardige plaats naast wetenschappelijk onderzoek en dit alles mondt uit in goed voorbereide, verantwoorde en passende praktijkgerichte activiteiten.

Het christelijk geloof kan beschouwd worden als een geloof in vrede dat tegelijkertijd verantwoordelijkheid voor vrede schept. Dat is de reden waarom de kerk zich ermee bezig moet houden. De kerk kan publieke invloed hebben en heeft daardoor de mogelijkheid concreet daar waar oorlog is, een eigen rol te vervullen. Ze kan invloed hebben op de gang van zaken in de wereld. Vrede en verzoening horen, net als gerechtigheid, tot het eigen hart van de kerk.

Principieel beschouwd zal Pax Christi, als een kerkelijke vredesorganisatie, niet terughoudend zijn bij het vellen van oordelen over oorlog en vrede. Integendeel, de ontwikkeling van een praxis en getuigenis behoort tot de opdracht van Pax Christi.

Drijfveren van zin zoekend en zingevend vredeswerk

Mee dankzij het katholieke sociale denken is er een kritisch referentiekader om vanuit bepaalde waarden en normen te zoeken en te werken aan rechtvaardigheid en vrede én de zorg om de schepping. Het decennialang opgebouwde sociale gedachtengoed van de kerk biedt een quasi onuitputtelijke rijkdom aan referenties voor het vredeswerk. In het bijzonder op het vlak van de vier voornaamste (internationale) aandachtspunten: vrede/veiligheid, mensenrechten, ontwikkeling en klimaat. In het bredere politieke kader zijn aanvullend het internationale recht en vooral het internationale humanitaire recht van toepassing.

Dit katholieke sociale denken van het vredeswerk vertrekt vanuit de waardigheid van elke persoon. Ieder mens is uniek. Daarbij is die mens geroepen tot een leven in solidariteit. Solidariteit betekent primair het nemen van medeverantwoordelijkheid voor de menselijke waardigheid van elke mens, ongeacht zijn identiteit en zgn. sociale status. Katholiek sociaal denken is in principe universeel van aard. En dus zullen mondiale problemen, zeker in deze geglobaliseerde tijd, om mondiale antwoorden vragen.

Leven in solidariteit betekent samen streven naar het gemeenschappelijk goede of het 'bonum commune'. De samenleving moet zich ontwikkelen in harmonie met ieder mens en zijn omgeving, en dat tot ieders tevredenheid. Solidariteit zet aan tot concreet handelen. Van woorden naar daden. Dit betekent dat ieder mens het waard is geholpen te worden in het bijzonder in oorlog of andere noodsituaties zoals mensen op de vlucht.

Minstens twee kerkelijke documenten uit de jaren zestig van de vorige eeuw (Koude Oorlog) zijn hier het vermelden waard. Vooreerst is er *Pacem in Terris* of Vrede op aarde, uit 1963. Deze encycliek is in wezen het Magna Carta van de wereldwijde christelijke vredesbeweging. Een geordende samenleving kan in vrede leven door vier kernbegrippen te respecteren en te realiseren/na te streven: waarheid, rechtvaardigheid, liefde en vrijheid. De rol van een internationale wereldorde, in dit geval georganiseerd of gewaarborgd door de Verenigde Naties, is van groot belang in het voorkomen, beheersen en beslechten van (gewapende) conflicten. De toenemende dreiging met massavernietigingswapens bijvoorbeeld kan niet tot in de eeuwigheid blijven duren. Een atoomoorlog betekent automatisch een collectieve zelfmoord.

De encycliek *Populorum Progressio* of de Vooruitgang van de volkeren uit 1967 gaf een sterke impuls aan het belang van ontwikkelings samenwerking. Ontwikkeling werd de nieuwe naam voor vrede. Sociale gerechtigheid heeft internationale dimensies. Het is geen vrijblijvende opdracht om te blijven strijden voor een rechtvaardige volkerengemeenschap. Ontwikkeling en rechtvaardigheid zijn basisvoorwaarden voor volkeren om in vrede te leven. Het sociale vraagstuk is een internationaal probleem.

Christenen zijn bruggenbouwers door dialoog en contacten open te houden en door inclusief te werken: iedere mens is deel van de samenleving. De dialoog is gericht op het bevorderen van rechtvaardigheid, vrede, broederschap en de menselijke waardigheid. Juist in tijden van spanningen en conflicten zijn openheid en dialoog met de anderen een bijdrage aan een betere samenleving.

Gebroken of verbroken relaties herstellen is een kernopdracht van de christelijke vredesbeweging. Het verzoeningswerk moet gebeuren op alle niveaus: individueel, in eigen familie en samenleving, en zeker en vast ook tussen bevolkingsgroepen, naties en godsdiensten. Verzoening is pas mogelijk als partijen schuld bekennen (zich ook schamen om voorbije fouten) en vragen om en krijgen van vergeving. Onrecht blijft onrecht en dat zullen we (moeten) benoemen. Schuld moeten we erkennen en bekennen. Ieders waardigheid zullen we respecteren en teruggeven. Het komt aan op bereidheid om opnieuw te beginnen. De verzoeningsbereidheid is een keerpunt. Verzoening is niet mogelijk zonder zich eerst ingeleefd te hebben in de ander.

Uiteindelijk moet de mens namelijk in al zijn handelen trouw zijn geweten volgen. Dat betekent dat geen enkele mens gedwongen kan worden om tegen zijn geweten in te handelen, vooral niet in godsdienstige aangelegenheden. Maar ook op vlak van oorlog en vrede moet er ruimte zijn voor gewetensbezwaren. We zullen dus permanent ons geweten moeten blijven vormen. Mensen moeten altijd de vrijheid houden om te twijfelen, om er nog eens over na te denken, om andere meningen aan te horen of een nieuwe weg te zoeken.

Mensen maken fundamenteel deel uit van de aarde - de schepping - als het 'gemeenschappelijk huis' waarin alle schepselen een plaats hebben. Ecologische vraagstukken zoals verontreinigde rivieren en oceanen, luchtvervuiling of de opwarming van de aarde spelen steeds meer op internationaal en politiek niveau. Klimaatverandering is nu het belangrijkste internationale thema. Een mogelijk achtste werk van barmhartigheid is dan de zorg voor het klimaat, het behoeden van ons gemeenschappelijk huis, de aarde.

Emoties domineren ons persoonlijk leven maar ook de geopolitiek. Bij het woord 'emoties' denken we voornamelijk aan mededogen, liefde en empathie. Maar bij een conflict en vooral in een oorlogstijd krijgen emoties een andere inhoud: terreur, angst, haat en wreedheid. Godsdiensten, of beter de mensen die een godsdienst belijden, laten zich hierbij vaak manipuleren. Laat ons in dezen duidelijk zijn: er bestaat geen heilige oorlog. Alleen de vrede is heilig. Geen enkele oorlog, geen enkel geweld in de naam van God is gerechtvaardigd. God dient geen natie. God staat boven elke natie of bevolkingsgroep.

In ons vredeswerk spreken wij niet alleen katholieken aan, maar ook de christenen van andere denominaties. Oecumene en oecumenische samenwerking betekent: samen de wereld dienen. Wij spreken ook gelovigen aan van de andere godsdiensten en levensbeschouwingen. Werken aan vrede is onze gemeenschappelijke opdracht.

Vredesopbouw is niet alleen iets voor en van 'vakmensen'. Werken aan vrede is ieders verantwoordelijkheid. Ieder mens is geroepen tot vrede. Daarom spreken wij 'alle mensen van goede wil' aan om samen te werken. Het gemeenschappelijk kader

is de noodzaak te leven in vrede en gerechtigheid. Ieder mens en iedere bevolking heeft het recht op vrede en veiligheid. Het christelijke vredeswerk biedt een platform aan waarbij mensen elkaar kunnen ontmoeten, met elkaar kunnen praten en vooral daardoor mogelijke onenigheden uit de weg te ruimen.

De vredessector zal nog lang niet alleen vele vakmensen nodig hebben maar ook velen die blijven leven vanuit de noodzakelijke verontwaardiging om zin zoekend en zingevend in het leven te staan.

9 november 1989 - liefde en vrijheid

Jongere mensen zijn opgegroeid in een periode waarin de val van de Berlijnse Muur op 9 november 1989 de belangrijkste gebeurtenis was. Als ik oude beelden zie van Oost- en West-Duitsers die met grote vreugde de gehate muur aan stukken hakken en oude vrienden en vreemden knuffelen, ontroert me dat nog steeds tot tranen toe.

Alle hoop van de tijd is daarin samengevat, het idee dat we allemaal dezelfde mensen zijn met hetzelfde diepe verlangen naar liefde en vrijheid, slechts gescheiden door muren die zullen worden neergehaald.

11 september 2001 - oorlog en haat

Het bepalende beeld van recentere tijd grijpt me ook hevig aan. De terreuraanslagen met het instorten van het World Trade Center in New York op 11 september 2001 als gevolg symboliseerden oorlog en haat. 11/9 werd een legitieme reden voor de VSA om Afghanistan en Irak binnen te vallen.

11 september was veruit de ernstigste terroristische aanslag uit de geschiedenis, waarbij bijna 3000 doden vielen. 11/9 leidde ook tot de invoering van een nieuw ministerie, de invoering van intensieve controlemaatregelen, een hardere opstelling van bestuurlijke instanties, en twee oorlogen waarin tweemaal zoveel Amerikanen de dood vonden als bij de aanslagen van 2001, om naar maar te zwijgen van de honderdduizenden Irakezen en Afghanen.

Terwijl op 9/11 de eenheid van de mensheid tot uitdrukking kwam, liet 11/9 bij ons de indruk achter dat sommigen de wereld alleen maar willen zien branden en dat we misschien hogere muren nodig hebben om ze weg te houden.

Onzekerheid en angst maken ons wantrouwender jegens de wereld en de mensen om ons heen. De combinatie van onzekerheid en dreiging maakt ons starder in ons denken en minder verdraagzaam jegens tegenstanders.

Er werden heel wat analyses gemaakt en boeken geschreven over die twee belangrijke doch tegengestelde gebeurtenissen in november 1989 en september 2001. Het eerste: een verhaal van vrijheid, liefde en openheid. Het tweede: een verhaal van dood, haat en vernieling.

Lering trekken uit het verleden juicht iedereen toe, maar we gaan er ook van uit dat alleen goede mensen van de geschiedenis leren. Het is de kunst van de overtuiging om mensen met minder goede bedoelingen te veranderen naar meer menselijkheid.

Samenwerking en internationale verantwoordelijkheid zijn van belang. Meer dan ooit moeten we multilateraal in plaats van unilateraal denken en handelen, mondiaal in plaats van nationaal, kosmopolitisch in plaats van isolationistisch.

Dus samen in plaats van alleen. “Naar een groter wij” zegt paus Franciscus. Jezus Christus heeft een kosmopolitische boodschap van universele liefde verkondigt. Laten we die boodschap met z’n allen uitdragen in alle openheid en communicatie. Daar hoort bij dat we leugens geen waarheden noemen, en waarheden geen leugens.

Encycliek Fratelli Tutti - Allen broeders

Op 3 oktober 2020 signeerde paus Franciscus in Assisi de nieuwe encycliek met als titel “Fratelli Tutti” of “Allen broeders” (allemaal broeders). De rondzendbrief is opnieuw een sterke en inspirerende bijdrage tot het sociale denken van de kerk. Hierbij geef ik enkele inhoudelijke aandachtspunten en bemerkingen.

Sommigen hadden kritiek bij de titel van de encycliek. Zij stelden voor om er “Allen broeders en zusters” van te maken en dat op basis van gendergelijkheid. Persoonlijk vind ik dit ook een gemiste kans. Maar het begrip “broederschap” overstijgt natuurlijk de genderdiscussie. Broederlijkheid verwijst o.m. naar de Franse Revolutie van 1789 (vrijheid, gelijkheid en broederschap) dat op zijn beurt het resultaat is van o.m. de Verlichting (1650 - 1800).

Opnieuw positief is dat deze encycliek ook gericht is “aan alle mensen van goede wil”. Dat was ook zo bij de encycliek van *Laudato Si’* van 2015. Deze opening ligt in de lijn van *Pacem in Terris* van Johannes XXIII (1963) dat voor het eerst in de kerkgeschiedenis gericht is aan alle katholieken, maar eveneens aan alle mensen van goede wil. De betekenis hiervan is dat het sociale denken van de kerk ook een universele boodschap is. Zo weerklinkt de universele liefde o.m. in een hartverwarmende christelijke kerstboodschap: “Vrede aan alle mensen van goede wil”. Maar in zijn “Lof der Zotheid” zal de filosoof Desiderius Erasmus (15/16de eeuw) de vraag stellen: “en wat te doen met de mensen van kwade wil, die zijn er toch ook?” Dit blijft een open vraag!

Deze nieuwe encycliek is tevens een samenvatting van het denken en spreken (vanaf 2013) van de huidige paus die niet voor niets Franciscus als naam gekozen heeft. Daarmee verwijst “broeders” ook naar Franciscus van Assisi en zijn religieuze beweging. Hierbij is de ontmoeting van de Heilige Franciscus met sultan Malik al-Kamil van iets meer dan 800 jaar geleden van belang. Dit is een mooie verwijzing en aanleiding geweest van de huidige paus in zijn ontmoeting met grootimam Ahmed el-Tayeb in Abu Dabi (4 februari 2019). Die ontmoeting ging ook over “menselijk broederschap, wereldvrede en samenleven”. Godsdiensten roepen geen gevoelens van haat, vijandigheid of extremisme op.

Deze nieuwe encycliek is een duidelijke optie voor Inclusiviteit. Dit betekent de insluiting van alle mensen in de samenleving. Het begrip van “belonging” is mooi uitgewerkt. Een “open wereld” en een “open hart”. Dat is bovendien ook de essentie van broederschap. Met een verwijzing naar “dialogo”, “sociale vriendschap” en “paden bewandelen van een hernieuwde ontmoeting”.

De encycliek nodigt uit tot verdere reflectie. In die zin is het ook een open document. Het klaagt negatieve tendensen aan zoals de moderne slavernij of mensenhandel, populisme, nationalisme en polarisatie (het “ik” tegen “de ander”).

Hierbij aansluitend weerklinkt in de encycliek een duidelijke oproep voor het respecteren van de universele mensenrechten, multilateralisme, universalisme en voor het goed functioneren van internationale instellingen zoals de Verenigde Naties, de Europese Unie en andere.

Ook de problematiek van migratie is uitvoerig uitgewerkt in de tekst. De bescherming van burgers is een gevoelig thema van deze paus. Kort na zijn aanstelling trok paus Franciscus naar het eiland Lampedusa (2013) om er de vele ontredderde vluchtelingen te ontmoeten. De parabel van de Barmhartige Samaritaan is hierbij uitvoerig verwerkt.

Het sociale denken van de kerk

Deze encycliek reflecteert verder op de basisbegrippen van het sociale denken van de kerk zoals het gemeenschappelijk goede, solidariteit, subsidiariteit, naastenliefde enz. Onder de titel “de politiek die we nodig hebben” gaat de tekst dieper in op de spiritualiteit van goed bestuur en vooral goed politiek leiderschap. Voorts gaat de encycliek o.m. over ontmoeting, verzoening, waarheid, het onvermijdelijke omgaan met conflicten, vergeven maar niet vergeten, enz.

De paus gaat dieper in op de onrechtvaardigheid van oorlogsvoering. “Oorlog is de negatie van alle rechten en heeft een dramatisch impact op de leefomgeving”. De encycliek herhaalt het belang van onderhandelen, mediatie, arbitratie, enz. In de voorbije decennia werden haast alle oorlogen gerechtvaardigd. Hierbij sluit de zin aan van de mogelijkheid tot legitieme defensie wanneer strenge voorwaarden voor morele legitimiteit zijn voldaan. De oorlog is echter niet langer de oplossing voor politieke problemen. Nooit meer oorlog. Oorlog is een falen van de politiek en van de mensheid.

De encycliek veroordeelt (opnieuw) de nucleaire afschrikking. In de 21ste eeuw heeft nucleaire afschrikking geen antwoord op bijvoorbeeld terrorisme, asymmetrische conflicten, cybersecurity, klimaatproblemen, armoede. Hier herhaalt de tekst de positie van de Heilige Stoel inzake kernontwapening van 8 december 2014: “de uiteindelijke doelstelling is de totale eliminatie van nucleaire wapens als een uitdaging en als een morele en humanitaire imperatief”.

De nieuwe sociale encycliek “Allen broeders” is een omvattend en inclusief verhaal waarin de grote lijnen van het gekende sociale denken van de kerk verder uitvoerig zijn uitgewerkt (met 287 paragrafen en 288 voetnoten). Niet in het minst zijn het globale denken, de passende concrete initiatieven en symbolische acties van paus Franciscus sinds zijn aantreden van grote waarde.

Ontegensprekelijk spreken zowel de figuur van deze paus als zijn inhoudelijke verklaringen erg aan bij katholieken, maar ook bij vele anders- of niet-gelovigen. Hij

spreekt met gezag omdat hij iets te zeggen heeft! De encycliek eindigt met “Moge God dit ideaal in ieder van ons inblazen. Amen”.

Zingeven en verbinden. Geweld en religie.

Er is veel discussie over de rol en betekenis van religie in onze samenleving. Religies kunnen betekenis geven aan mens en wereld. Zij bieden zingeving en zorgen voor verbinding in de eigen gemeenschap maar ook in de bredere samenleving.

Het woord “religie” komt uit het Latijnse “religare”, iets (opnieuw) aan elkaar binden. Het gaat om het verbinden van mensen in een (geloofs)gemeenschap en/of het verbinden van een gelovig individu met God. Religie is dus meer dan enkel het dienen van God, godsdienst. Godsdienst zal ook mensendienst zijn!

Dat in de loop van de geschiedenis enorm veel geweld gepleegd werd uit religieuze overtuigingen kan niemand ontkennen. Maar dat deden politieke ideologieën evenzo: de Shoah, de goelags, het nazisme, de twee atoombommen, enz.

Religie leidt niet per definitie tot geweld. Maar geweld kan zich ook manifesteren in de context van een religie. Religieuze motivaties zijn nu eenmaal niet altijd goed te onderscheiden van politieke en economische belangen. De gekende godsdienstoorlogen uit de 16de en 17de eeuw getuigen van een verstrengeling van religie en politiek/economie.

Dankzij de Vrede van Westfalen in 1648 en de “natiestaat” als nieuwe staatsstructuur werd een belangrijke stap gezet in het seculariseren van de samenleving. Anders gezegd: het vastleggen van de Europese natiestaten zorgde voor een soort “religieus ontmijnen” van de maatschappij. Het is zoals “het werelds worden van de wereld”.

Voor mij kan religie altijd twee kanten uit: vrede of geweld. Net zoals politiek tot verbinding of onderdrukking kan leiden, kan religie tot vrede of oorlog leiden. Net zoals een economisch beleid tot herverdeling of uitbuiting kan leiden, kan een religieuze aanpak tot inclusie of uitsluiting leiden. Net zoals culturele gewoonten tot saamenhorigheid of tot marginalisatie van minderheden kunnen leiden, kunnen religieuze gebruiken tot vrijheid of dwang leiden.

Belangrijke figuren uit de 20ste eeuw zoals Gandhi in India, Abdul Ghaffar Khan in Pakistan en Martin Luther King in de VSA, zijn voor ons als schoolvoorbeelden van actieve geweldloosheid en van het feit dat religie geregeld de kracht biedt om tegen de heersende militaristische logica in te gaan en zowel individuen als grote groepen tot conflict overstijgende vrede aan te zetten.

Het christendom is een geweldloze en pacifistische godsdienst. De rechtvaardigheid daagt uit om de kettingreactie van geweld te doen stoppen. Het christendom is een godsdienst van vergeving en verzoening.

We zullen vijanden liefhebben. Bidden voor de vijanden. Hebt Uw vijanden lief - en hen de andere wang toekeren (Lucas 6:27 en Mattheus 5:44). Het aanbieden van de andere wang (Lucas 6:29, Mattheus 5:39). Zalig die vrede brengen (Mattheus 5:9).

De Bergrede van Mattheus in hoofdstuk 5 is een hymne aan het pacifisme. In feite zal elk geweld, in welke vorm ook en dus niet alleen oorlog, verboden worden door het christendom; ja, zelfs zelfverdediging is verboden (Romeinen 12:19: “Neem nooit wraak, vrienden. Laat dat maar aan God over”). Mattheus 26:52 zegt: “Steek uw zwaard weer op zijn plaats. Want alleen die naar het zwaard grijpen, zullen door het zwaard omkomen”.

Wraak is nooit een oplossing, voor niemand: de klok kan nooit meer teruggedraaid worden! Vergeving is iets anders dan een akkoord. Bij een akkoord zeg je: als jij je aan de afspraak houdt, zal ik dat ook doen. Het is zakelijk. Bij vergeving verandert er iets in je gemoed. Je laat voelen: ondanks wat er gebeurd is, aanvaard ik je zoals je bent. Het leven kan weer verder. Vergeven kan niet altijd dadelijk. Soms moet een mens wachten, heel lang wachten, tot hij in staat is te vergeven. Dat wachten is niet gemakkelijk. Het is als gaan door de woestijn. Het is lastig. Soms is een eerste stap nodig, van de een of de ander, en dat vraagt altijd veel moed.

Het proces van vergeving gaat altijd in twee richtingen: de gever en de ontvanger. Het is een kunst vergiffenis te vragen en het is een kunst om dat te aanvaarden. Wanneer beide partijen over en weer elkaar vergeving geven en ontvangen kan verzoening tot stand komen. Het kan gebeuren dat vergeving onmogelijk is, dat wat gebeurd is te erg is om er in het reine mee te komen. Vergeven is nooit het kwaad bagatelliseren. Maar het is ook niet kwaad met kwaad vergelden.

Het Latijnse ‘re-conciliare’ betekent de band herstellen. Verzoening en vergeven is opnieuw samenbrengen, opnieuw verbinden en hechten of helen. Conflicten zijn veelal de oorzaak van onenigheid. Bij een conflict gaat het om tegenstrijdige belangen of visies. Positief is dat het kan leiden naar vernieuwing en vooruitgang. Negatief is dat er geweld bij te pas kan komen, soms massaal geweld tot schietpartijen, burgeroorlogen en volkenmoorden toe.

Vergeving en verzoening spelen zich af op verschillende niveaus: op persoonlijk vlak, binnen een samenleving, tussen volkeren binnen en buiten staten. De dynamiek leidt nooit automatisch tot verzoening. Verzoening is pas mogelijk wanneer de betrokkenen zich als gelijken kunnen opstellen. In 1962 bezegelden president Charles de Gaulle en bondskanselier Konrad Adenauer tijdens een ceremonie in de kathedraal van Reims formeel de verzoening van Duitsland met Frankrijk. Zij hadden zich als “gelijken” opgesteld.

De evangelische oproep om onze vijanden lief te hebben (Lk 6:27) is als het magna charta van de Christelijke geweldloze weerbaarheid. Het geeft antwoord op kwaad door het goede te doen en daardoor de spiraal van ongerechtigheid te doorbreken.

God, vrede en verzoening

Vrede wordt weleens gezien als een gave van God. God belooft dat de vrede ooit eens zal gevestigd worden doorheen de geschiedenis. Wat niet betekent dat we er niets voor moeten doen. God roept ons integendeel op om te werken aan de vrede, steunt ons daarin en belooft ons dat er ooit een moment komt waarop er overal vrede zal heersen. Vrede zal immers pas tot stand komen en ons deel worden naarmate we er zelf aan werken en ze ondersteunen. Maar voorlopig blijft het een

utopie, waar we onze gedachten op moeten richten en aan moeten werken, maar waarvan we weten dat het niet helemaal af zal zijn in ons leven.

De verzoening met God is de laatste tijd wat op de achtergrond geraakt. Het woord 'zonde' wordt niet meer gebruikt. En dat woord verwijst juist naar een fout die de mens bedreef, niet alleen tegenover zichzelf of zijn medemensen, maar ook tegenover God. De relatie tussen ons leven en God is verdwenen; en zelfs als de mens erkent dat hij iets verkeerd heeft gedaan, is hij daarom nog niet geneigd dat te betreuren. Zonder berouw, kan men zich niet bekeren en zal men zich niet tot God wenden om vergeving te vragen.

Gegroeid naar verzoening

Gedurende meer dan 300 jaar hebben Fransen en Duitsers elkaar gehaat. Een eeuwenlange vijandschap. Zij hebben door oorlog en geweld elkaar leren haten, soms moeten haten (1870-71, 1914-18, 1940-45). Pas in 1962 werd er een formele verzoening bereikt. Vandaag zijn haatrelaties tussen die twee volkeren ondenkbaar geworden. Zij hebben elkaar leren aanvaarden als gelijken, zij verdragen elkaar. Zij hebben zelfs "verdragen" gesloten. De lessen uit het verleden werden getrokken en er werd in 1945 gekozen voor de weg vooruit, de weg van samenwerking in een breder Europees verband.

Uiting van etnische haat doet zich voor tussen bijvoorbeeld Indiërs en Pakistani, tussen Turken en Koerden, of tussen Tutsi's en Hutu's. Er is de religieuze haat tussen soennieten en sjiieten in het Midden-Oosten, of vroeger tussen protestanten en katholieken zoals in Noord-Ierland destijds. De spanningen tussen Israël's en Palestijnen zijn zowel etnisch als religieus.

Gij zult niet haten! Iemand blijven haten kan niet de juiste weg zijn. Want diepgewortelde haat gaat tot het uiterste, zelfs tot het doden van de ander. De redelijkheid vraagt dat we stoppen met haten. Je zou kunnen stellen dat de haat het omgekeerde is van de liefde. Een mens is geboren om lief te hebben en niet om te haten. De weg van de liefde duurt het langst.

Vredeswerk is altijd verbonden met wat er in de eigen samenleving en de wereld gebeurt. De toestand in de wereld is niet erg hoopvol. Er is nog steeds ellende, honger, overbewapening, klimaatcrisis, onderdrukking, geweld, leed en verdriet op grote schaal in de hele wereld. De dieperliggende oorzaken van onrecht dienen we op te sporen. Wereldwijd structureel onrecht is niet te tolereren. Juist omdat onrecht onaanvaardbaar is, revolteren we en komen in actie. Het verzet staat dan in het teken van de hoop op een aanvaardbare samenleving.

Gewapende conflicten of oorlogen gaan altijd tussen ons en zij. Goed tegen kwaad. Stam tegen stam, volk tegen volk, zwart tegen zwart, mens tegen mens. Vijanden maak je, net als vrienden. Je kijkt naar de ander als mens en niet als een robot. Verdeeldheid wordt aangejaagd door mensen die daar baat bij hebben. Daar staat tegenover dat vele mensen proberen van de verbindende krachten juist sterker te maken. Bewogen vredewerkers doen dat bij uitstek.

Als bewogen vredewerkers zullen we blijven kijken naar de toekomst toe. Vredewerkers zijn instrumenten voor transformatie. Mensen die perspectieven zien en ze ook mogelijk maken. “Want een wereld zonder visioen zal sterven, christenen - en alle mensen van goede wil - zijn mensen die dromen, goede dromen, die het visioen van een rechtvaardige wereld voorhouden en nastreven”. We geloven in de kracht van het goede voorbeeld en dat is besmettelijk!

Borgerhout, 25 maart 2023

Paul Lansu, priester in Borgerhout en bestuurslid Pax Christi International.